

ГОЛОД 1946-1947 РР. У НИЖНЬОСІРОГОЗЬКОМУ РАЙОНІ: ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ УСНОЇ ІСТОРІЇ.

Актуальність винесеної в заголовок теми полягає у двох площинах. Перша – це один з елементів послідовної і неухильної репресивної політики радянсько-більшовицької/російської влади стосовно українства, який потребує дослідження. Другий – на фоні сучасних звіств рф ми не повинні забувати про злочини, які відбулися більш ніж три покоління тому. Питання голоду 1946-1947 рр. віднайшло своє виствітлення у науковій літературі [1-3]. Утім розвідок стосовно перебігу голоду в одному із далеких районів Херсонської області, ще й через призму усної історії, на сьогодні, на жаль, не існує. Цінність цього дослідження полягає, в тому що автор використовуючи власний аудіоархів спогадів жителів сірогозщини, показав важкі події 1946-1947 рр. очима безпосередніх свідків.

У розвідці упустимо питання, які стосуються теоретичних і методологічних аспектів усної історії. Читачам пропонуємо звернутися до наукових праць фундаторів напрямку усної історії, наприклад А.Томсона [4], А. Бойка [5] та інших дослідників.

Коротко охарактеризуємо респондентів, які давали інтерв'ю. Зазначимо, що інтерв'ювання відбулося у грудні 2006 – січні 2007 рр. Наймолодша респондентка була 1932 р.н., найстарші – 1918 р.н. Тобто всі респонденти були свідомими стосовно подій, які відбувалися навколо них у середині 40-х років. Жінок, зрозуміло, представлено більше. Когорта респондентів показує звичайний зріз сільського соціуму. Серед них не представлено жодної особи з вищою освітою. Старожили походили із селянських родин. У вказаний час займали типові посади в сільськогосподарському/колгоспному виробництві: різнороби, конюхи, обліковці, трактористи. Також є спогади представника чиновницького прошарку – керівника відділу зв'язку району [6-20].

Перейдемо до основних аспектів поглядів свідків подій 80-річної давнини. Старше покоління респондентів (1918-1922 р.н.), незважаючи на порядок анкетних питань, самостійно розпочинало або повертали розмову в бік голодомору 1932-33 рр., вони акцентували увагу на його жахіттях [8,12, 14].

Наступне, що привертає увагу – при перших питаннях про голод 46-47 рр., респонденти надавали протилежні свідчення. Павленко Іван Іванович згадував «...голод, що був, то був» [14], Бердник Н.А. – «Я не знаю голоду... Я так не чула про голод» [7], Мезенцева Н.Т. «...чтоб голод был – не было» [17]. Але в подальшій розмові зазначають про важкі часи. Так, Бердник Н.А. згадує «Тоді трудно жили...Зваре [мати] забалтуху, так і виживали...Люди добре виживали...Та страшне було» [7]. Звісно, такі контрверсійні погляди були наслідком різних причин. Так добробут родини залежав від багатьох факторів: кількість членів у сім'ї, кількість працездатних, посади, які займали дорослі, наявність та розмір приватного господарства і, як б це дивно не звучало для радянського соціуму, вдачі особи. Також важливим фактором було сприйняття особою поняття «голод». Припускаємо, якщо сучасний середньостатистичний українець перенісся до українського села, навіть на початок 50-х років минулого століття, він би вжахнувся від асортименту сільської крамнички, щоденної їжі колгоспників. І більш вірогідно, виніс би вердикт, що і в 50-х роках українці недоїдали і споживали одноманітні, несмачні страви, бідні на всі необхідні людині мікроелементи.

Підтвердимо наші припущення. Так Мезенцева Н.Т. була донькою голови колгоспу. Відмітимо, Тимофій Мезенцев, будучи головою колгоспу, у 1946 р. роздав посівний матеріал голодуючим колгоспникам. За що й отримав 7 років позбавлення волі [17]. Кузнецова К.К. зазначала, «Мамка у мене була розбитна, завжди могла викрутися. Я не голодувала, я не скажу. По комсомольській путівці поїхала [до

Краматорська]»[10]. Обренюк Віра Миколаївна, згадує «... бригадир роздав хліб, що залишився після німців. У кого мала сім'я тому хватило»[13]. Бердник Н.А.: «У нас батько був трактористом, там же їм варять трактористам і то було так є. Їм варять у степу, а як пайок він несе додому, він там поїсть, а нам несе додому.. Поділять на трьох». [7]. Згадує Борзенко Є.І.: «Бригадир поцетає скоко нам і привезет нам сумку етой магари, такая мелкая, і деліт ложками. А ми вечером, а нас много било, сядеш на печку, а я тут возле печки... варю эту ж баланду... Стаканом померяеш сколько на каждой надо в обед і вечером сипать. Да і досе Павліка повню. Как я варіла, а он каже: «Дусь засипь погуще. А я тебе прійду подкладивать помогать», а я кажу: «засиплю погуще утром, а вечером што?, а в обед што?», да і еті слова нікогда не забуду» [6].

З інтерв'ю також можна зробити ще одні, на жаль, негативні висновки. Значна кількість респондентів наголошувала на одній умові виживаємості під час голоду – це кількість членів родини. Велика кількість дітей у сім'ї зменшувала кількість калорій на одну особу, яку могли дістати старші працюючі члени родини. Респонденти з невеликих сімей (двоє дорослих і один-трьох дітей) зазначали про те, що вони, відносно легше пережили голод. А великим сім'ям було сутужно. І зазначають про різні практики виживання: обмін речей на харчі, збори різних, умовно, їстівних дарів природи, виїзд до інших регіонів.

Виходить, що більшовицька влада свідомо чи несвідомо закладала українству код малодітства. Більшість батьків на власному досвіді побачили, що меншу кількість дітей легше забезпечувати у кризові періоди.

Таким чином, спогади сучасників голоду 1946-1947 рр. засвідчують, що чергові соціальні експерименти більшовицько-радянської влади відбилися на ментальності українців. На жаль, голод 1946-1947 рр. не став для них останнім випробуванням.

Подяка. ЗСУ і всім силам безпеки й оборони за можливість підготувати дослідження. Також висловлюю подяку Андрію Конюху, Ірині Кутіщевій, Людмилі Ждановій за організацію зустрічей із респондентами.

Література

1. Маковійчук І.М., Пилявець Ю.Г. Голод на Україні у 1946-1947 роках. *Український історичний журнал*. 1990. № 8.
2. Веселова О.М., Панченко П.П. Ще одна трагічна сторінка історії України. Голод в Україні 1946-1947 років. *Український історичний журнал*. 1995. № 6: 1996. №№ 1,2.
3. Федорченко О. В. Камінська О.А. Голод 1946-1947 рр. у Нижньосірогозькому районі. *Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної краєзнавчої конференції «Минуле і сучасність: Таврія. Херсонщина. Каховка»*. 2021. С.27-29
4. Томсон А. Чотири зміни парадигми в усній історії. *Схід/Захід*. 2008. Випуск 11-12. С. 7-24.
5. Усна історія Степової України. Т. 1-10. Запоріжжя: ТанDEM. 2008-2012.
6. Борзенко Є.І. 1929 р.н., с-ще Нижні Сірогози, Херсонська обл. Інтерв'ю провів О. Федорченко 10 жовтня 2006 р. Дешифрував аудіозапис та створив транскрипт О.Федорченко.
7. Бердник Н. А. 1931 р.н., с-ще Нижні Сірогози, Херсонська обл. Інтерв'ю провів О. Федорченко 03 грудня 2006 р. Дешифрував аудіозапис та створив транскрипт О.Федорченко.
8. Гулій М. Т. 1919 р.н., с-ще Нижні Сірогози, Херсонська обл. Інтерв'ю провів О. Федорченко 09 грудня 2006 р. Дешифрував аудіозапис та створив транскрипт О.Федорченко
9. Кахичко М.Д. (рік народження не вказав, приблизно 1920-1924 р.н.), с-ще Нижні Сірогози, Херсонська обл. Інтерв'ю провів О. Федорченко 02 грудня 2006 р. Дешифрував аудіозапис та створив транскрипт О. Федорченко.

10. Кузнецова К.К. 1927 р.н., с-ще Нижні Сірогози, Херсонська обл. Інтерв'ю провів О. Федорченко 17 грудня 2006 р. Дешифрував аудіозапис та створив транскрипт О.Федорченко.

11. Мельник Н. М. 1932 р.н., с-ще Нижні Сірогози, Херсонська обл. Інтерв'ю провів О. Федорченко 10 грудня 2006 р. Дешифрував аудіозапис та створив транскрипт О.Федорченко

12. Несторов Я. М. 1918 р.н., с-ще Нижні Сірогози, Херсонська обл. Інтерв'ю провів О. Федорченко 16 грудня 2006 р. Дешифрував аудіозапис та створив транскрипт О.Федорченко.

13. Обренюк В. М. 1926 р.н. Інтерв'ю провів О. Федорченко 10 січня 2007 р. Дешифрував аудіозапис та створив транскрипт О. Федорченко.

14. Павленко І. І. 1922 р.н., с-ще Нижні Сірогози, Херсонська обл. Інтерв'ю провів О. Федорченко 10 грудня 2006 р. Дешифрував аудіозапис та створив транскрипт О.Федорченко.

15. Павленко О. М. 1926 р.н., с-ще Нижні Сірогози, Херсонська обл. Інтерв'ю провів О. Федорченко 10 грудня 2006 р. Дешифрував аудіозапис та створив транскрипт О.Федорченко.

16. Ткаченко О.В. 1928 р.н., с-ще Нижні Сірогози, Херсонська обл. Інтерв'ю провів О. Федорченко 14 січня 2007 р. Дешифрував аудіозапис та створив транскрипт О.Федорченко.

17. Мезенцева Н.Т. (рік народження не вказала, приблизно 1928-1932 рр.) с-ще Верхні Сірогози, Херсонська обл. Інтерв'ю провів О. Федорченко 17 грудня 2006 р. Дешифрував аудіозапис та створив транскрипт О.Федорченко.

18. Чабанов Г.Т. 1924 р.н., с-ще Нижні Сірогози, Херсонська обл. Інтерв'ю провів О. Федорченко 10 грудня 2006 р. Дешифрував аудіозапис та створив транскрипт О.Федорченко.

19. Шапошник М.М. 1924 р.н., с-ще Нижні Сірогози, Херсонська обл. Інтерв'ю провів О. Федорченко 23 грудня 2006 р. Дешифрував аудіозапис та створив транскрипт О.Федорченко

20. Широкий Г.Д. 1923 р.н., с-ще Нижні Сірогози, Херсонська обл. Інтерв'ю провів О. Федорченко 09 грудня 2006 р. Дешифрував аудіозапис та створив транскрипт О.Федорченко